LAPS/136/2026, LAPS/140/2026, 9.10.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027

Viite: Valtiovarainvaliokunta tiistai 13.10.2026 klo 12.00 / HE 175/2026 vp / Lausuntopyyntö & Sosiaali- ja terveysvaliokunta perjantai 09.10.2026 klo 10.30 / HE 175/2026 vp / Lausuntopyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Valiokunnille on annettu kirjalliset lausunnot saman sisältöisinä perjantaina 9.10.2026. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt kiinnittämään erityisesti huomiota hyvinvointialueiden rahoitukseen, sosiaalihuollon uudistukseen, asiakasmaksuihin, järjestöjen rahoitukseen ja sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksiin.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiin kohdistuvat määrärahat vähenevät 488 miljoonalla eurolla vuonna 2027 samalla, kun puolustusmenoja lisätään yli 600 miljoonalla eurolla. Puolustusmenoja rahoitetaan nyt lasten kustannuksella.

- Toteutettavat leikkaukset eivät edistä hallitusohjelman tavoitteita, kuten nuorisorikollisuuden vähentämistä.

- Lapsiasiavaltuutettu on saanut paljon yhteydenottoja hyvinvointialueiden taloushaasteista ja kantaa huolta taloushaasteiden vaikutuksista palvelujen järjestämistä koskeviin päätöksiin. Koska valtion rahoitus hyvinvointialueille on

pitkälti yleiskatteista, on mahdotonta seurata, missä määrin ne kohdentuvat lasten palveluihin.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset vaikeuttavat valmiiksi heikossa sosioekonomisessa tilanteessa olevien lapsiperheiden tilannetta. OECD:n tuoreen selvityksen mukaan Suomessa on käytössä suhteellisen korkeat ja monimutkaiset asiakasmaksut monissa terveyspalveluissa.

- Järjestöjen antaman tuen vähetessä ja tuen tarpeiden kasaantuessa voi käydä niin, että yhä useampi lapsi ja perhe tarvitsee myöhemmin raskaampia ja kalliimpia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, mikä taas voi pitkällä aikavälillä kasvattaa julkisia menoja.

- Sosiaaliturvamuutosten kokonaisuus huomioon ottaen näyttää siltä, että YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antama suositus välttää köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin vaikuttavia sosiaaliturvaleikkauksia ei ole millään mittapuulla täyttynyt.

- Julkisen talouden sopeutukset vaarantavat kansainvälisesti ainutlaatuisen pienten lasten tiedonkeruun eli lapsibarometrin toteuttamisen ja vaikeuttavat muiltakin osin lapsiasiavaltuutetun toimiston työtä.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsibudjetointi

Lapsiasiavaltuutettu pitää kiitettävänä, että lapsibudjetointi on taas sisällytetty talousarvioon. Lapsiasiavaltuutetun tukena toimivan lapsiasianeuvottelukunnan vuoden 2026 toisessa kokouksessa käsiteltiin lasten näkymistä valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden rahoituksissa. Keskustelussa todettiin muun ohella, että tieto lapsiin kohdistuvista määrärahoista on yksinään riittämätöntä ja tarvitsisi tuekseen tietoa rahoituksen vaikuttavuudesta. Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että lapsiin tai lapsiperheisiin kohdistuvia määrärahoja on yhteensä noin 11,1 mrd. euroa, mikä on 488 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2026. Tämä tarkoittaa 349 euroa vähemmän per lapsi kuin vuonna 2026. Vähennys ei siis selity lasten lukumäärän vähentymisellä. Lasten saama osuus ei myöskään kasva, vaikka kokonaisbudjetti kasvaa. Vähennykset kohdentuvat

kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen (- 120 milj. euroa), sosiaaliturvaetuuksien valtionosuuteen (- 250 milj. euroa), kuntien ja hyvinvointialueiden kotoutumiskorvauksiin (45 milj. euroa), Stea-avustuksiin (23 milj. euroa) sekä opetus- ja kulttuuritoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen harkinnanvaraisiin rahoitusosuuksiin (94 milj. euroa). Lasten kannalta budjetin läpileikkaava piirre on säästöjen ja menoleikkausten jatkuminen, kun taas turvallisuuteen panostetaan lisäämällä rahoitusta 10 prosentilla eli yli 600 miljoonalla eurolla (6,4 miljardista eurosta yli 7 miljardiin euroon). Turvallisuuteen panostaminen on luonnollisesti tärkeää lapsiväestön kannalta, mutta lapsiasiavaltuutettu katsoo, että määrärahojen kohdentaminen suoraan lapsille on myös ennaltaehkäisevää turvallisuuteen ja henkiseen kriisinkestävyyteen panostamista. Silmiin pistävää on, että lapsilta säästettävä summa on lähes samansuuruinen kuin puolustusmenoihin lisättävä summa. Lapsiasiavaltuutettu toteaa, ehkä kärjistetysti, että puolustusmenoja rahoitetaan nyt lasten kustannuksella.

Hallituksen esityksessä ei ole kuvattu lapsivaikutusten arviointia, johon lapsibudjetoinnin tulisi perustua. Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lapsivaikutusten arviointi budjetoinnin yhteydessä mahdollistaisi tarkemman analyysin siitä, mitä valintoja kohdennuksilla tehdään ja millaisia vaikutuksia niillä tavoitellaan. Lasten hyvinvointiin ajoissa kohdennetut resurssit voivat ehkäistä ongelmien kasautumista ja ongelmien siirtymistä myöhempiin elämänvaiheisiin tai jopa seuraaville sukupolville. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi tuleviin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeisiin. Myös lapsen oikeuksien tutkijat[1] ovat korostaneet, että lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta olennaista on varhainen puuttuminen: on tehtävä lapsen oikeuksia kunnioittavia päätöksiä ja politiikkaa, jotta lasten ei tarvitsisi alun perinkään kohdata oikeuksiensa loukkauksia.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että turvallisuuteen tehtäviä investointeja tarkastellaan laajasti, ja että lasten hyvinvointiin kohdistuvat menot ja niistä tehtävät säästöt tunnistetaan osaksi tätä kokonaisuutta. Lapsia täytyy suojella sodilta ja muilta negatiivisilta asioilta, mutta se ei oikeuta sitä, että heidän muut oikeutensa laitetaan sivuun odottamaan parempia aikoja. Kuten lapsen oikeuksien tutkijat[2] ovat todenneet, lasten oikeuksien epääminen, jopa lyhyeksikin ajaksi, voi aiheuttaa elinikäisiä haitallisia seurauksia, koska lapsuus on kehityksellisesti erityinen elämänvaihe. Puolustuskyvyn vahvistaminen on ehdottomasti yksi lastenkin elämään vaikuttava turvallisuuden ulottuvuus, mutta lasten oikeuksien toteutuminen, köyhyyden ehkäiseminen, toimivat palvelut ja lasten mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan ovat niin ikään investointeja turvallisuuteen ja sen

olennaiseen osa-alueeseen – ihmisten henkiseen kriisinkestävyyteen. Näiden näkökulmien tulisi näkyä myös julkisten varojen kohdentamisessa. Ilman hyvinvoivia ja osaavia lapsia meillä ei ole tulevaisuuden tekijöitä. Meillä ei ole varaa menettää yhtäkään lasta.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan, että ”rikollisuuden ja muiden yhteiskunnallisten ongelmien torjumisessa panostetaan ennaltaehkäisyyn, juurisyiden tunnistamiseen ja rikosvastuun toteutumiseen”.[3] Hallitusohjelmassa niin ikään painotetaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamista toimilla, ”jotka kohdentuvat vakavasti päihteidenkäytöllä, rikoksilla ja väkivallalla oireilevien nuorten auttamiseen”.[4] Lapsiasiavaltuutettu piti näitä erittäin perusteltuina painotuksina huomioiden, että rikollisuuden juurisyistä ja erilaisten sosiaalisten ongelmien kasautumisen vaikutuksista on paljon kansallista ja kansainvälistä tutkimusnäyttöä, jonka perusteella on mahdollista tehdä hyvinkin kohdennettuja pitkälle vaikuttavia toimia. Vankien terveys ja hyvinvointi -tutkimushankkeessa keskeisenä viestinä on, että rikollisuuteen merkittävästi vaikuttavina kasautuvina tekijöinä on muun muassa päihdeongelmat, oppimisvaikeudet ja syrjäytyminen.[5] Huomioiden pelkästään rikollisuuden kulut yhteiskunnalle, on äärimmäisen valitettavaa, että talousarviosta ei ole tunnistettavissa sellaisia kohdennettuja ja pitkäjänteisiä panostuksia, jotka vastaisivat rikollisuuden taustatekijöihin. Päinvastoin leikkaukset perusopetuksesta, nuorisotyöstä ja järjestöjen rahoitukset kertovat muuta.

Lisäksi on todettava, että esimerkiksi amfetamiinin käyttö ennen vankilajaksoa on alle 30-vuotiailla vangeilla hyvin yleistä (82 %), mutta he ovat muita ikäryhmiä harvemmin päihdepalvelujen piirissä.[6] Ehkäisevän päihdetyön menetelmien kehittämiseen lapsille, nuorille ja perheille on varattu vuonna 2027 huomattavasti aiempaa vähemmän rahaa (s. 736 Valtion talousarvio vuodelle 2027). Äärimmäisen valitettavaa on myös se, että talousarviossa huumekuolemien ehkäisyn rahoitus vaikuttaa päättyvän (s. Y 84, 722 & 745 Valtion talousarvio vuodelle 2027), vaikka vielä hallitusohjelmassa nuorten huumekuolemien vähentämiseen osoitettiin pysyvää rahoitusta.[7]

Lapsiasiavaltuutettu tuo seuraavassa esille huomioita pyydettyjen aihealueiden lisäksi eräistä muista lapsen oikeuksien kannalta merkityksellisistä näkökulmista sekä oman toimistonsa toimintaedellytysten osalta.

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueiden (ja kuntien) tarjoamat palvelut ovat korostuneessa roolissa lasten hyvinvoinnin ja turvallisen arjen turvaamisessa etenkin nyt, kun kolmannen sektorin toimijoihin on kohdistettu merkittävät leikkaukset. Lapsiasiavaltuutettu on saanut paljon yhteydenottoja hyvinvointialueiden taloushaasteista ja kantaa huolta taloushaasteiden vaikutuksista palvelujen järjestämistä koskeviin päätöksiin. Esimerkiksi lastensuojelua koskevien päätösten tulee perustua lasten elinoloista johtuvaan tarpeeseen eikä käytettävissä oleviin varoihin. Koska valtion rahoitus hyvinvointialueille on pitkälti yleiskatteista, on mahdotonta seurata, missä määrin ne kohdentuvat lasten palveluihin. Tällöin myös säästöt voivat hyvinvointialueiden päätöksillä kohdistua muita väestöryhmiä enemmän lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin. Lapsiasiavaltuutettu pitääkin tärkeänä, että rahoituksen seuranta ja arviointi mahdollistettaisiin nykyistä paremmin. Kokonaan oma keskustelunsa on, että hyvinvointialueiden rahoitusmallia tulisi kehittää huomioimiaan lasten tarpeet nykyistä paremmin. Nykyinen rahoitusmalli kohdistuu vasta diagnosoituihin ongelmiin ja korjaavien palvelujen käyttöön, mutta lasten ja nuorten elämässä erityisen merkittävää on ongelmien varhainen tunnistaminen sekä ongelmia ehkäisevät perustason palvelut ja toimintamallit. Lapsiasiavaltuutettu katsookin, että lasten ja nuorten palveluntarpeisiin olisi nykyistä useammin kohdennettava ns. korvamerkittyä rahoitusta. Lapsiasiavaltuutettu olisi pitänyt tärkeänä, että esimerkiksi sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten toteuttamiseen olisi kohdennettu korvamerkittyä rahoitusta (ks. myös seuraava luku).

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä valtionavustusta saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille myönnettävää erillisrahoitusta saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Tällaisten palvelujen saaminen on lapsiasiavaltuutetun saamelaisten lasten ja nuorten parissa tehdyn selvityksen mukaan hyvin tärkeää saamenkielisille lapsille ja nuorille, Samalla rahoituksen suuruus, 562 000 euroa, on kuitenkin vaatimaton.

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä rahoituksen myöntämistä lastensuojelun ns. hybridimallin kehittämiseen ja käynnistämiseen (mom. 60.31.). Lapsiasiavaltuutettu teki vuonna 2024 aloitteen tällaisen monialaisen sijaishuollon perustamiseksi vakavasti itsetuhoisten ja väkivaltaisten lasten auttamiseksi. Mallin rahoitus on tarkoitettu määräaikaiseksi, mutta on tärkeää turvata mallin rahoitus myös jatkossa. Lapsiasiavaltuutettu samalla huomauttaa, että ”hybridimalli”- ja ”valtion koulukoti” -käsitteitä ei tunneta uudessa lastensuojelulaissa.

Lapsiasiavaltuutetulle on epäselvää, mihin momentilla 60.39. mainittu 40 miljoonan euron määräraha on tarkoitettu ”lasten ja nuorten palvelujärjestelmien kehittämishankkeiden” osalta on tarkoitettu. Koska ko. 40 miljoonan euron määräraha on lasten ja nuorten palvelujärjestelmän kehittämisen lisäksi tarkoitettu lukuisiin muihin kohteisiin (ml. omalääkärimallin kehittämiseen, omaishoitoon, asunnottomuuteen jne.), on epävarmaa, kuinka paljon rahoituksesta jää lasten ja nuorten palvelujärjestelmän kehittämisen tarpeisiin.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että ehkäisevän päihdetyön menetelmien kehittäminen lapsille, nuorille ja perheille (mom. 70.50.) on puolitettu 850 000 eurosta 400 000 euroon tilanteessa, jossa järjestöjen avustuksia leikataan ja päihdetyön tarve vain kasvaa. Tällaista vähennystä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että rahapelihaitat koskevat lapsia suoraan, silloin kun lapsi itse pelaa, ja välillisesti, kun hänen läheisillään on rahapeliriippuvuus. Lapsiasiavaltuutettu pitää rahapelihaittojen ehkäisyyn ja hoitoon kohdennettua rahoitusta (1,7 miljoonaa euroa, mom. 70.53.) riittämättömänä tilanteessa, jossa rahapelilainsäädäntö on muuttunut ja rahapelien markkinat ja mainonta vapautuvat. On odotettavissa, että rahapelihaitat tämän myötä tuntuvasti lisääntyvät.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää lisäksi huomiota ruoka-aputoiminnan tukeen, jolle on myönnetty sama rahoitus kuin aiempina vuosina (3 milj. euroa). Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, että perusturvan matala taso pakottaa ihmiset ruoka-avun piiriin. Koska kansalaisten perusturvaa sosiaaliturvaleikkausten myötä on entisestäänkin niukennettu, tulisi ruoka-avun määrää kuitenkin lisätä.

Sosiaalihuollon uudistus

Lapsiasiavaltuutettu ei löydä talousarviosta kohtia, jossa olisi erityisesti pureuduttu sosiaalihuollon ja lastensuojelun uudistuskokonaisuuteen[8] ja niiden talousvaikutuksiin. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että mittavan uudistuksen läpivienti vaatinee ennakoitujen säästöjen lisäksi ainakin aluksi myös ylimääräistä rahoitusta. Uudistuksen tavoitteen saavuttaminen vaatii muun muassa sitä, että henkilöstö koulutetaan kattavasti, ja todennäköisesti toimintoja joudutaan järjestelemään uudelleen. Muutokset vaatinevat myös tietojärjestelmämuutoksia. Tavoitteiden saavuttaminen ilman sille varattuja (taloudellisia) resursseja ei ole mahdollista.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa lisäksi, että lastensuojelulakia koskevassa hallituksen esityksessä taloudellisiin vaikutuksiin on arvioitu ”liittyvän epävarmuutta” ja niiden osalta tunnistetaan myös kustannuksia mahdollisesti kasvattavia tekijöitä.[9] Talousarviossa uudistuksia tarkastellaan lähinnä rahoitusta vähentävinä tekijöinä (esim. s. 332 Valtion talousarvio vuodelle 2027). Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että talousarvioesityksessä puhutaan edelleen lastensuojelun hybridimallista (s. Y 84, 721 Valtion talousarvio vuodelle 2027). Termiä ei ole käytetty lainvalmisteluasiakirjoissa, joten se voi jättää epäselväksi, mihin termillä viitataan. Mallia koskeva keskeinen lakimuutos tuli voimaan 1.10.2026 ja muutoksella tiivistetään lastensuojelun ja psykiatrian yhteistyötä. Lisäksi vuoden 2027 alusta alkaen voimaan tulee vaativaa kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva sääntely.[10]

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

Lapsiasiavaltuutettu on lausunnoissaan[11] keväällä ja kesällä 2026 ottanut kantaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotuksiin ja tiivistää näkemyksensä tässä. Korotukset vaikeuttavat erityisesti jo valmiiksi heikossa sosioekonomisessa tilanteessa olevien lapsiperheiden tilannetta. OECD:n tuoreen selvityksen mukaan Suomessa on käytössä suhteellisen korkeat ja monimutkaiset asiakasmaksut monissa terveyspalveluissa. Ennen kuin kaikki maksukatot ovat täyttyneet, kansalaisen on maksettava hoidostaan 1695 euroa (762 euroa palveluista, 633 euroa lääkkeistä ja 300 euroa matkakuluista vuonna 2025).[12] Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkosto ENOC teki vuonna 2025 selvityksen terveydestä ja lasten oikeuksista eri Euroopan neuvoston maissa. Selvitys osoitti, että kyselyyn vastanneista 27 Euroopan neuvoston maasta suurimmassa osassa lapset oli vapautettu kokonaan terveydenhuollon maksuista (ks. ao. kuvio) ja 44 prosentissa vastausmaista myös lääkkeet olivat lapsille kokonaan maksuttomia. Suomessa sairaalamaksut, lääkkeet sekä leikkaus- ja toimenpidemaksut peritään myös alaikäisiltä.

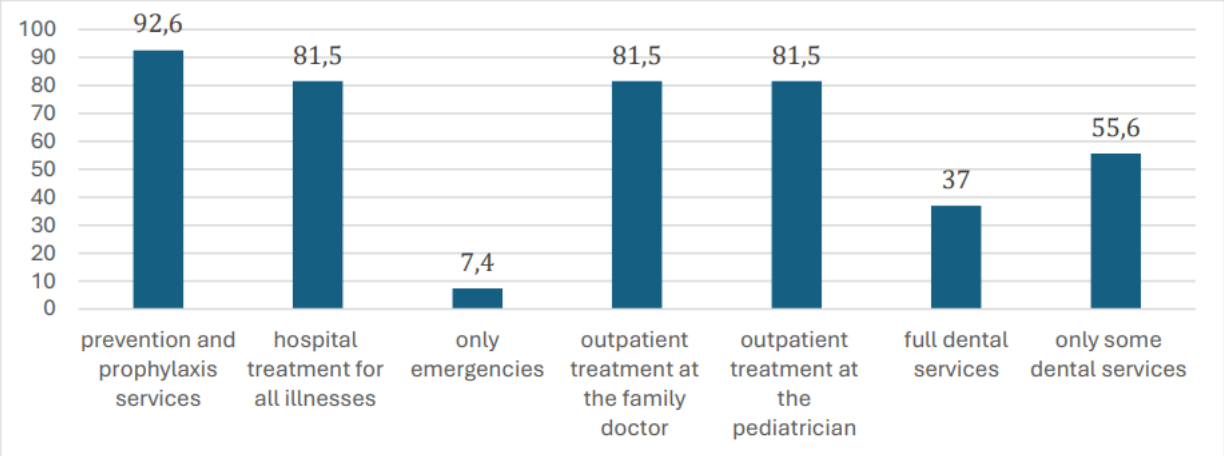

Figure 3. Free of charge healthcare services provided to children, 27 jurisdictions, %

Järjestöavustusten leikkaukset

STEA-avustusten merkittävä vähennys heikentää todennäköisesti matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien palvelujen saatavuutta.

Lapsiasiavaltuutettu on hyvin huolissaan hyvinvointialueiden taloudellisesta tilanteesta ja siitä johtuvasta epävarmuudesta sen suhteen, missä määrin hyvinvointialueet kykenevät korvaamaan järjestöjen perinteisesti tuottamia ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, kuten vertaistukea, kohtaamispaikkatoimintaa, kriisipuhelimia ja chat-palveluja. Erityistä huolta herättää se, että järjestöjen tarjoama tuki on usein pitkään erikoistumiseen pohjautuvaa matalan kynnyksen toimintaa, joka tavoittaa lapsia jo ennen raskaampien palvelujen tarvetta. Näiden toimintojen heikentyminen voi hankaloittaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada oikea-aikaista tukea. Tuen tarpeiden kasaantuessa voi käydä niin, että yhä useampi lapsi ja perhe tarvitsee myöhemmin raskaampia ja kalliimpia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, mikä taas voi pitkällä aikavälillä kasvattaa julkisia menoja.

Tervetulleita lisäyksiä

Myönteisiä pilkahduksia budjetista toki löytyy myös, kuten esimerkiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavien terveydenhuollon yksiköiden uusien tehtävien johdosta tehdyt lisäykset (s. Y 83) ja turvakotitoiminnan valtionrahoituksen lisäys sekä turvakotitoiminnan ulottaminen alueille, joilla kapasiteetti ei ole riittävä. Myös naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnalle (NAPE) ja tyttöjen sekä naisten sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön osoitetut määrärahat ovat tärkeitä.

Saamenkielisten palvelujen kehittämishankkeet (s. Y 84) ovat ehdottomasti tervetulleita sekä OKM:n hallinnonalalle osoitetut määrärahat, ml. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen vahvistaminen (s. Y 46, 47). Lapsiasiavaltuutettu ei kuitenkaan pysty annetuilla tiedoilla arvioimaan, ovatko tehdyt lisäykset riittäviä tai kohdentuvatko ne tarkoituksenmukaisesti.

Sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota esimerkiksi sosiaaliturvaleikkauksiin huomioiden edellä mainitussa raportissa todettu ”nuoruus on kriittinen vaihe, jossa taloudellinen turva mahdollistaa yhteiskuntaan kiinnittymisen, kouluttautumisen, työnhaun ja mielenterveyden ylläpitämisen”.[13] Lapsiasiavaltuutettu on useissa yhteyksissä esittänyt painavan huolensa sosiaaliturvaan tehtyjen leikkauksien yhteisvaikutuksista lapsiin ja lapsiperheisiin. Sosioekonomisen eriarvoistumisen riski yhteiskunnan vakaudelle on tunnistettu myös talousarviossa (s. 648 Valtion talousarvio vuodelle 2027). Sosiaaliturvaan kohdistuvissa leikkauksissa ei tällä riskiarviolla näyttäisi kuitenkaan olevan juuri merkitystä: Leikkauksia kohdistetaan esimerkiksi perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen, perustoimeentulotukeen sekä työttömyysturvaan (s. Y 56-57).

Pienituloisuudella tarkoitetaan kotitaloutta, jonka tulot jäävät alle 60 prosenttiin väestön kotitalouksien mediaanituloista. Yhden hengen taloudessa tämä tarkoittaa, että kotitalous elää alle 1500 eurolla kuukaudessa, kahden lapsen ja kahden aikuisen taloudessa tämä tarkoittaa, että kotitalous elää alle 3200 eurolla kuukaudessa (sisältäen kaikki tulot). On hyvä huomata, että vuosina 2024–2025 tehtyjen lakimuutosten ja vuoden 2026 toimeentulotukiuudistuksen on arvioitu nostavan pienituloisuusastetta koko väestössä 2,2 prosenttiyksikköä ja lasten pienituloisuusastetta kolme prosenttiyksikköä eli 25 prosenttia. Tämä tarkoittaa, että 31 000 lasta putoaa köyhyysrajan alle siellä jo olevien noin 120 000 lapsen lisäksi.[14] Muutos on merkittävä. Pienituloisessa kotitaloudessa elävien lasten osuus on Suomessa vuosien ajan ollut 11–12 prosenttia, mutta nyt se nousee nopeasti 15 prosenttiin, mikä on muihin Pohjoismaihin verrattuna korkea luku. Lisäksi on tärkeää tarkastella koettua köyhyyttä. Tilastokeskuksen elinolotilaston 2024 mukaan 10 prosenttia kaikista 0–15-vuotiaista lapsista koki vakavaa aineellista puutetta vuonna 2024. Vielä vuonna 2021 osuus oli 3,7 prosenttia. Yhden aikuisen talouksissa asuvien lasten kokema vakava aineellinen puute oli yleisempää (22,9 %) kuin kahden aikuisen kanssa asuvien lasten (6,9 %).[15] Hallituksen sosiaaliturvaleikkaukset ovat vaikuttaneet erityisesti

lapsiperheiden perusturvan tasoon kielteisesti.[16] Tutkimustulokset osoittavat selkeästi köyhyyden ja eriarvoisuuden pitkäkantoisen haitallisuuden sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Nyt tehdyt leikkaukset lapsille todennäköisesti siis näkyvät vuosien päästä sekä inhimillisinä tragedioina että taloutta rasittavana menetettynä potentiaalina.[17]

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli kesäkuussa 2023 Suomelle, että valtio ”välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin” ja samalla ”tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille, muun muassa parantamalla vammaisten lasten, turvapaikanhakijalasten ja laittomasti maassa oleskelevien lasten taloudellista tilannetta ja lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia”.[18]

Sosiaaliturvamuutosten kokonaisuus huomioon ottaen näyttää siltä, että YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle antama suositus välttää köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin vaikuttavia sosiaaliturvaleikkauksia ei ole millään mittapuulla täyttynyt. Samalla on luovuttu tavoitteesta, johon Euroopan lapsitakuussa on sitouduttu: tavoitteena oli vähentää pienituloisissa kotitalouksissa elävien lasten lukumäärää 30 000 lapsella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että valtionhallinnossa on pyritty pureutumaan nuorten tulevaisuususkon heikkenemiseen monitieteiseen työskentelyyn pohjaavalla raportilla.[19] Raportissa on tunnistettu mm. ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen tärkeys.[20] Ammatillisen koulutuksen rahoitus ei näyttäisi vähentyvän (s. 359 Valtion talousarvio vuodelle 2027) ja lähiopetuksen riittävyyteen kiinnitetään huomiota (s. 397 Valtion talousarvio vuodelle 2027). Toisaalta taas nuorisotyön määrärahat vähenevät (s. Y 50). Nuorisotyö tunnistetaan raportissa tärkeäksi yhteisöllisyyden tukijaksi ja yksinäisyyden vähentämisessä[21], Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota myös siihen, että esi- ja perusopetuksen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan rahoitusta leikataan 30 miljoonalla eurolla.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston talous

Kuten monen muun valtion viranomaisen, myös lapsiasiavaltuutetun toimiston taloustilanne on haastava. Lapsiasiavaltuutetun toiminnan keskiössä on pienten lasten

näkemysten selvittäminen ja tämän tiedon välittäminen päättäjille. Menojen leikkauspaineiden vuoksi on olemassa riski, ettei lapsiasiavaltuutetun toimistolla ole jatkossa riittäviä resursseja toteuttaa Lapsibarometria. Tämä olisi merkittävä menetys, sillä Lapsibarometri on vakiintunut, eettisesti arvioitu ja kustannustehokas tutkimus, jonka avulla saadaan suoraan pienten lasten omiin näkemyksiin perustuvaa tietoa päätöksenteon tueksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston Lapsibarometri on herättänyt kiinnostusta myös kansainvälisesti, sillä se on koko maailman mittapuulla yksi harvoista tutkimuksista, jossa pienten, 6–7-vuotiaiden lasten näkemyksiä kerätään koko maan laajuisesti. Lapsibarometri on omanlaisenaan versiona lanseerattu jo Norjaan ja myös muut Pohjoismaat ovat osoittaneet kiinnostusta vastaavan Lapsibarometrin toteuttamiseen, yhteispohjoismaisesti sekä erikseen.

Niin ikään toimiston muut lakisääteiset velvollisuudet ovat vaarassa sikäli, kun monet menot ovat hintojen nousun myötä kasvaneet. Valtuutetun toiminta on tällä hetkellä usein reaktiivista, eikä pitkäkestoisempaan lapsen oikeuksien vaikuttamistyöhön ole resursseja. Käynnissä oleva lastensuojelulain kokonaisuudistus on esimerkiksi perustunut suurelta osin valtuutetun ehdotukseen, joka on edellyttänyt perusteellista pohjatyötä ja arviointia. Tällainen työ ei tällä hetkellä ole toimistolle mahdollista. Lapsiasiavaltuutettu pyytää valiokuntaa kuitenkin kohteliaimmin huomioimaan, etteivät em. merkittävät haasteet johdu valtuutetun toimiston taloudenpidosta vaan siitä, ettei toimiston menolisäyksiä ole kompensoitu. Pienen toimiston kohdalla kustannusten kasvusta johtuvien menolisäysten kompensoimatta jättäminen johtaa väistämättä suuriin taloudellisiin haasteisiin ja sopeutuspaineisiin, sillä budjetti on jo valmiiksi rajallinen.

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli Suomen valtiolle vuonna 2023 aiemmasta suosituksestaan muistuttaen, että valtion tulisi ”myöntää riittävät taloudelliset ja tekniset resurssit mahdollistaakseen yleissopimuksen täytäntöönpanon edistymisen säännöllisen valvonnan ja arvioinnin” ja ”vahvistaa edelleen lapsiasiavaltuutetun riippumattomuutta muun muassa varmistamalla, ettei tulosjohtamisen järjestelmä vaaranna toiminnan riippumattomuutta”.[22] Valtuutetun vakinaisen henkilöstön määrä on seitsemän (7) henkilöä, joka tarkoittaa moninkertaisesti pohjoismaisia kollegoja pienempiä resursseja.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto on läheisessä yhteistyössä pohjoismaisten kollegojensa kanssa pitkälti vastaavan toimivallan sekä sääntelykehikon samankaltaisuuden vuoksi. Ruotsin valtuutettu on esimerkiksi ollut kiinnostunut lapsiasiavaltuutetun toimistolla

kehitetystä Lapsibarometri-tutkimuksesta, ja pohtinut oman vastaavan tutkimuksen lanseeraamista kuten Norja on jo tehnyt. Ruotsissa hallitus päätti vuonna 2025 korottaa lapsiasiavaltuutetun määrärahaa pysyvästi vuodesta 2026 alkaen vahvistaakseen viranomaisen toimintakykyä ja riippumattomuutta sekä sen pitkäjänteistä työtä lapsen oikeuksien ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanon edistämiseksi 12 miljoonalla Ruotsin kruunulla.[23] Erityisvaltuutettujen toimintakyky ja riippumattomuus ovat asioita, joihin myös valtioneuvoston oikeuskansleri on kiinnittänyt huomiota erityisvaltuutettujen resursoinnin osalta.[24] Lapsiasiavaltuutettu on länsinaapurin kollegojensa sekä Lapsibarometrin ja ruotsalaisten lasten puolesta valtuutettukollegan lisämäärärahasta vilpittömän iloinen, mutta toteaa samalla pitävänsä valitettavana, että yhteistyö esimerkiksi mahdollisen yhteispohjoismaisen lapsibarometrin osalta tulee olemaan näillä resursseilla mahdotonta.

Jyväskylässä 9.10.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
juristi

---

[1] Todres, J. & Liefaard, T.:Who “Owns” Children’s Rights in a World of Conflict?, The International Journal of Children’s Rights 34(2), 2026, 239–244. https://doi.org/10.1163/15718182-20262021.

[2] Emt.

[3] Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023, Valtio-neuvoston julkaisuja 2023:58, s. 177.

[4] Valtio-neuvoston julkaisuja 2023:58, s. 24.

[5] Rautanen, M., Harald, K. & Tyni, S.: Vankien terveys ja hyvinvointi 2023: Wattu IV -vankiväestötutkimus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, s. 125, 177-178. Saatavilla: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-148-1.

[6] Vankien terveys ja hyvinvointi 2023: Wattu IV -vankiväestötutkimus, s. 120, 127.

[7] Valtio-neuvoston julkaisuja 2023:58, s. 24.

[8] HE 180/2026 vp ja HE 182/2026 vp.

[9] Ks. HE 182/2026 vp.

[10] HE 149/2025 vp.

[11] Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi, LAPS/67/2026, 18.5.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja valtioneuvoston asetukseksi, LAPS/94/2026, 25.6.2026.

[12] State of Health in the EU. Suomi. Maan terveysprofiili 2025. OECD, European Observatory on Health Systems and Policies. Saatavilla: https://eurohealthobservatory.who.int/docs/librariesprovider3/country-health-profiles/chp2025pdf/2025_translations/soheu-2025-finland-native-language-final-web.pdf?sfvrsn=83f9701f_1.

[13] Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:18, s. 49.

[14] Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) Arvio hallituksen sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksista toimeentulotuen käyttöön sekä tulonjakoon, s. 3. Saatavilla: MUISTIO_20250922095602.PDF.

[15] Tilastokeskuksen tiedote 16.5.2025 elinolotilastosta 2024. Saatavilla: Joka 10. lapsi koki aineellista puutetta vuonna 2024 | Tilastokeskus.

[16] THL:n tiedote 10.3.2026 perusturvan riittävyydestä. Saatavilla: Perusturvan riittävyys on heikentynyt etenkin työttömillä lapsiperheillä - toimeentulotuki paikkaa ensisijaisten etuuksien leikkauksia - THL.

[17] Ks. esim: Itlan lapsiperheköyhyys datana. Saatavilla: Lapsiperheköyhyys datana - Itla.

[18] YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (CRC/C/FIN/CO/5-6), kohta 35.

[19] Ks. Nuorten tulevaisuususko horjuu - millaisia toimia nyt tarvitaan? Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaryhmän loppuraportti, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:18.

[20] Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:18, s. 47.

[21] Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:18, s. 48.

[22] CRC/C/FIN/CO/5-6, kohta 11.

[23] Ks. Nationell informationssatsning om hedersrelaterat våld och förtryck - Regeringen.se.

[24] OKV/1032/22/2026, 22.4.2026, s. 10.